

I. DÜNYA SAVAŞI VE OSMANLI DEVLETİ

A- Savaşın Sebepleri

I. Dünya savaşının sebepleri 19. yüzyıl gelişmelerinde yatmaktadır.

	İngiltere	Fransa	Belçika	Hollanda	Almanya (1914)
Ülke Yüzölçümü (Kilometrekare)	94,000	212,600	11,800	13,200	210,000
Ülke Nüfûsu	45,500,100	42,000,000	8,300,000	8.500,000	67,500,000
Kolonilerin Yüzölçümü	13,100,000	4,300,000	940,000	790,000	1,100,000
Kolonilerin Nüfûsu	470,000,000	65,000,000	13,000,000	66,000,000	13,000,000

Yukarıdaki tablo sömürgeci güçlerin ülkeleri ve nüfûsları ile sömürge alanlarını ve nüfûslarını karşılaştırmaktadır.

Bölge	Sömürgeci Güçlerin Kontrol Ettiği Alan Yüzdesi
Afrika	90.4%
Polinezya	98.9%
Asya	56.5%
Avustralya	100.0%
Amerika	27.2%

İkinci tablo sömürgeciliğin egemen olduğu alanların yaygınlığını göstermektedir.

19. yüzyılda kendini gösteren hızlı sanayileşme, Avrupa'yı dünyanın sermaye, sanayi ve üretim merkezi haline getirmişti. Fransız ihtilâlinin Avrupa'da yarattığı milliyetçilik akımı, bu kıtadaki kuvvetler dengesini büyük ölçüde değiştirerek, yeni “ulus-devletlerin” ortaya çıkmasına yol açtı. Almanya ve İtalya, yeni kuvvetler dengesinin iki önemli unsuru olarak ortaya çıktı.

Özellikle Alman Birliği'nin kurulması sırasında şekillenen Alman-Fransız uzlaşmazlığı I. Dünya savaşına yol açan gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Zira, bir Orta Avrupa gücü olan Prusya'nın öncülüğünde doğan Almanya, Avusturya-Macaristan ve Fransa

ile ortaya çıkan çatışmalar sonucunda kurulmuştu. Prusya; Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun onurunu koruyarak yanına almayı başarırken “Germen Birliği”nin öncülüğünü de üstlenmişti. Ancak; imparatorluğun kurulması, Fransa’ya indirilen ağır bir darbenin sonucunda gerçekleşmiş ve Alman İmparatorluğunun kuruluşu işgal edilen Paris’te ilân edilmişti. Fransız onuruna indirilen bu ağır darbe Alman/Fransız uzlaşmazlığının esas sebebidir.

Alman Birliği’nin gerçek mimarı olan Prusya Şansölyesi Prens Bismarck, Fransa’nın muhakkak bir intikam savaşına gireceğini tahmin ediyor ve bu ihtimali ortadan kaldırmak için de usta bir diplomasi uyguluyordu. Fransa’nın Avrupa’da yalnız bırakılması esasına dayalı olan bu politika şu mantığa dayanıyordu :

Fransa’nın Almanya ile tek başına savaşması mümkün değildi. Avusturya/Macaristan imparatorluğu 1868 Beyaz Garanti Antlaşmasıyla Alman politikalarına sıkı şekilde bağlanmıştı. Bu durumda, Fransa’nın işbirliği yapabileceği iki devlet kalıyordu : İngiltere ve Rusya. Bismarck’ın uyguladığı politika, Fransa’nın, Almanya’ya karşı bu devletlerle anlaşmasını önlemek olarak özetlenebilir. Bunun için bir yandan, Rusya’nın Balkanlar’da izlediği yayılma politikalarını denetim altında tutmaya ve Avusturya/Macaristan İmparatorluğu ile Rusya arasında, söz konusu bölgede devam eden rekabette bu iki devlet arasında olabildiğince dengeli davranmaya özen gösterirken ; öte yandan İngiltere ile de bir çatışmadan kaçınıyordu.

19. yüzyıl boyunca İngiltere’nin izlediği dış politika üç temel esas üzerine oturtulmuştu :

1-Avrupa’da “kuvvetler dengesini” korumak, yani ; kıtada herhangi bir gücün egemen duruma gelmesine mani olmak, ki; Almanya’nın 1870’den itibaren dengeleri sarstığı ortadaydı.

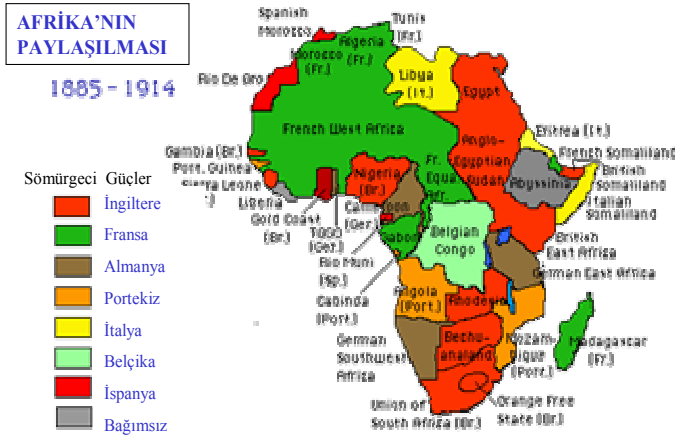
2-Denizlerde, rakipsiz bir güç olarak egemenliğini sürdürmek.

3-Sömürgeleri arasındaki bağlantı noktalarının güvenliğini sağlamak.

Bismarck, 1890’lı yılların başlarına kadar bu ilkelere saygılı davranmış ve Almanya’nın bir dünya gücü durumuna gelmesi için harekete geçmekten kaçınmıştı. Sömürgecilik rekabetinden kaynaklanan çatışmaları Avrupa dışında tutmayı ve İngiltere’yi ürkütmemeyi önemseyen Bismarck’ın izlediği bu politika, İlk Alman İmparatoru I. Wilhelm’in ölümüne kadar başarıyla uygulandı. Uzlaşmazlıklar, diplomasi yoluyla çözüldü ve Fransa’nın Rusya ve İngiltere ile birleşmesi engellendi.

Ancak 1890’da Amcasının ölümü üzerine Almanya İmparatoru olarak tahta geçen II. Wilhelm, Şansölyenin bu politikasını korkakça buluyor ve bir dünya gücü haline gelmek için

harekete geçme zamanının geldiğini düşünüyordu. Bismarck'ı işbaşından uzaklaştıran II. Wilhelm, bu hedeflerine ulaşmak için öncelikle güçlü bir donanma oluşturmak üzere hazırlıklara girişti. Hamburg'da kurulan tersanelerde büyük gemiler inşa ederek denizlerdeki İngiliz egemenliğini tehdit etmeye yöneldi.

Yukarıdaki harita Afrika'nın 1914'deki paylaşımını göstermektedir.

Osmanlı Devleti ile ilişkilerini geliştirerek, “doğuya doğru atılım” politikasını uygulamaya girişti. Osmanlı ülkesinin sınırları, Arap Yarımadası dolayısıyla Hint Okyanusu'na kadar ulaşıyordu.

Almanya'nın Osmanlı devleti ile yakınlաřması, İngiliz sömürgelerini ciddi şekilde tehdit altına alınması anlamına geliyordu. Bu durumu gören İngiltere, Almanya'nın artık durdurulması gerektiğini düşündüğünden, Rusya ve Fransa arasındaki pürüzleri ortadan kaldırarak bir ittifak oluşturmayı temel siyaset olarak benimsedi. Bu yeni İngiliz politikasının sebeplerinden biri Osmanlı devletinin zayıflığıydı ve 1877/1878 Osmanlı –Rus Savaşı, Osmanlı devletinin tek başına ayakta durmasının artık mümkün olmadığı kanaatini kuvvetlendirmiş bulunuyordu.

Bağdat Demiryolu'nun inşası için ortaya çıkan rekabet Almanya'nın doğuya sarmaktaki kararlılığını iyice göstermiş bulunuyordu ve Sultan II. Abdülhamid'in büyük devletler arasındaki rekabetten yararlanarak Osmanlı devletinin varlığını sürdürme şeklinde

özetlenebilecek “**denge politikası**” aslında Osmanlı ülkesini rekabetlerin neredeyse açık bir çatışma alanı haline getirmişti.

Bu gelişmeler sonucunda Avrupa’da bir bloklaşmanın da temelleri atılmış oldu. Bir tarafta 1868 Anlaşmasıyla birbirine sıkı sıkıya bağlanmış olan Almanya ve Avusturya/Macaristan İmparatorluklarının oluşturduğu Pan German Bloku, gevşek bağlarla da olsa İtalya’yı da yanına alarak “**Üçlü İttifak**”ı ; diğer tarafta ise Avusturya ile rakip durumda bulunan ve Osmanlı ülkesinin “Doğu Anadolu” ve “Balkan Yarımadası”ndaki topraklarını kendi doğal yayılma alanı olarak gören Rusya, Almanya’dan intikam almak için fırsat kollayan Fransa ve kendi imparatorluk politikalarını tehdit altında gören İngiltere’nin oluşturdukları “**Üçlü İtilâf**”ı oluşturdu. Bloklar arasında giderek artan silahlanma yarışı, bunalımı tırmandırdı ve 1914 yılında Balkanlarda patlak veren bir kıvılcım, Avrupa’nın “dünya egemenliğinin” sonunu getirecek olan I. Dünya savaşının patlak vermesine yol açtı.

Bir Sırp milliyetçisinin, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtına suikast düzenleyerek öldürmesi (28 Haziran 1914), bu ülkenin Sırbistan’a saldırmasına, Sırbistan’la Anlaşmış olan Rusya’nın Avusturya-Macaristan’a savaş açmasına, Avusturya’ya garanti vermiş olan Almanya’nın Rusya’ya ve bunun üzerine Fransa ile İngiltere’nin de Almanya’ya savaş açmasına yol açtı. Birbirlerine ittifaklar yoluyla bağlanmış olan devletler zincirleme olarak kendilerini bir savaş içinde buldular ve tam bir Avrupa savaşı başladı (28 Temmuz 1914). İtalya ve Osmanlı Devleti savaşın başında tarafsızlıklarını ilân ettiler. Almanya’nın bir baskın savaşla Fransa’yı ele geçirme stratejisi uygulanamadı ve 1914 yılının yaz aylarında Avrupa’daki savaş bir tabya savaşına dönüştü.

Almanya, üzerindeki baskıyı hafifletmek ve savaşı geniş bir cepheye yayabilmek için Osmanlı Devleti’ni kendi yanında savaşa sokmak üzere ciddi bir çaba içine girdi.

OKUMA LİSTESİ

1. A. Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol*, Ankara, 1972.
2. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, Ankara, 1989.
3. Ali İhsan Sabis, *Birinci Dünya Harbi*, İstanbul, 1990.
4. Kazım Karabekir, *Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik*, İstanbul, 1994.
5. David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı 1914-1922*, Çev: Mehmet Harmancı, İstanbul, 1989.
6. Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasal Partiler (1859-1952)*, İstanbul, 1952.

7. E. E. Adamof, *Cihan Harbi Esnasında Avrupa Hükümetleri ve Türkiye, Anadolu'nun Taksimi*, Çev: Hüseyin Rahmi, İstanbul, 1926.